सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

[Savitribai Phule Pune University, Pune]

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील **पदविका** / पदवी, वर्ष- २ (सत्र-३ व ४)

विषय- मराठी

(शैक्षणिक वर्ष २०२५-२६ पासून)

UG- Diploma in Humanities / UG Degree, Year-II [Level 5.0]

Subject- Marathi

(w.e.f. academic year 2025-26)

1] Major Core - मराठी

2] VSC - मराठी

3] FP/CEP - मराठी

4] Minor - मराठी

5] GE/OE - मराठी

6] SEC - मराठी

7] IKS - मराठी

8] AEC - मराठी

मानव विज्ञान शाखेतील **पदविका / पदवी, वर्ष- २** [सत्र-३ व ४] अभ्यासक्रम

(शै. वर्ष २०२५-२६ पासून)

विषय- मराठी

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाला अनुसरून सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या मानव विज्ञान शाखेंतर्गत मराठी विषयातील पदवीसाठी (UG Degree in Humanities - Marathi) अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना शैक्षणिक वर्ष २०२४-२५ पासून करण्यात येत आहे. सदरहू पुनर्रचित अभ्यासक्रम तीन/चार वर्षांचा आणि सहा/आठ सत्रांमध्ये विभागलेला आहे. महाराष्ट्र शासनाच्या उच्च शिक्षण विभागाने दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे प्रथम वर्षात ४४ श्रेयांकांचा, द्वितीय वर्षात ४४ श्रेयांकांचा, तीन वर्षांच्या पदवीचा एकूण १३२ श्रेयांकाचा, तर चार वर्षांच्या पदवीचा एकूण १७६ श्रेयांकाचा अभ्यासक्रम असणार आहे. या अभ्यासक्रमात विद्यार्थ्यांना मुख्य विषयाबरोबरच इतर विषय निवडीची संधी दिली गेली आहे. शिवाय सैद्धांतिक अभ्यासक्रम व प्रात्यक्षिके यांना विशेष महत्त्व देण्यात आले आहे. या अभ्यासक्रमाची रचना पुढील क्रमाने करण्यात आलेली आहे.

1. **First Year UG 2024-25 (Level 4.5)**
2. **Second Year UG 2025-26 (Level 5.0)**
3. **Third Year UG 2026-27 (Level 5.5)**
4. **Fourth Year UG 2027-28 (Level 6.0)**

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाची उद्दिष्टे भाषा व साहित्याच्या अभ्यासक्रमातून प्रत्यक्षात आणत असताना विद्यार्थीकेंद्रितता, आंतरविद्याशाखीयता, रोजगाराभिमुखता, कौशल्याधिष्ठितता या आधारभूत तत्त्वांबरोबरच विद्यार्थ्यांच्या जीवनविषयक जाणिवा समृद्ध होण्यासाठी आणि कौशल्यविकासासाठी भाषा, साहित्य व कला ही माध्यमे अधिक परिणामकारकतेने समजून घेणे आवश्यक झाले आहे. पदवीच्या विद्यार्थ्यांमध्ये साहित्यिकक्षमता, भाषिकक्षमता, लेखनक्षमता विकसित करणे व जीवनाच्या आकलनासाठी त्यांना सिद्ध करणे ही काळाची गरज बनली आहे. पदवीच्या प्रथम वर्षापासूनच विद्यार्थ्यांना मराठी भाषा आणि साहित्याचे सखोल ज्ञान व्हावे, त्यांच्यामध्ये संशोधनाची तसेच आंतरविद्याशाखीय अभ्यास करण्याची वृत्ती वृद्धिंगत व्हावी असे विविध हेतू समोर ठेवून अभ्यासक्रम तयार करण्याचा प्रयत्न मराठी अभ्यासमंडळाने केला आहे. विद्यापीठाने निश्चित करून दिलेली श्रेयांकांची खाली देण्यात आलेली संरचना प्रमाण मानून तसेच प्रथम वर्षाचा अभ्यासक्रम तयार करताना निश्चित करण्यात आलेली पदवी अभ्यासक्रमाची उद्दिष्टे [PEOs] आणि अध्ययननिष्पत्ती [Pos] नुसार सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाच्या मराठी विषयातील द्वितीय वर्षाचा (UG-2-Marathi) अभ्यासक्रम तयार केला आहे.

पदवी अभ्यासक्रमाची संरचना

Savitribai Phule Pune University, Pune

Credit Framework for Under Graduate (UG) (2024 – 25) (3 Subjects) for Faculty of Humanities

Level / Difficulty	Sem	Subject DSC-1 Course	Subject DSC-2 Discipline Specific Course	Subject DSC-3 Discipline Specific Course	GE/OE Generic Elective / Open Elective	SEC Skill Enhancement Course	IKS Indian Knowledge System	AEC Ability Enhancement Course	VEC Value Education Course	CC Cocurricular Courses	Total
4.5 / 100	I	2 (T) + 2 (P) (T – Theory/ P- Practical)	2 (T)+2(P)	2(T)+2 (P)	2 (T) From Other Faculty	2 (T)	2 (T) Generic	2 (T) English	2 Indian Constitution	--	22
	II	2 (T) + 2 (P)	2(T)+2(P)	2(T)+2 (P)	2 (P)	2 (P)	--	2 (T) English	2 Indian Constitution	2 NSS/NCC/Others	22

Exit option: Award of UG Certificate in Major with 44 credits and an additional 4 credits core NSQF course/ Internship OR Continue with Major and Minor
Continue option: Students will select one subject among (subject I, subject II and subject III) as major and another as minor and third subject will be dropped.

Level / Difficulty	Sem	Credits Related to Major				Minor		GE/OE	SEC	IKS	AEC	VEC	CC	Total
		Major Core	Major Elective	VSC Vocational Skill Course	FP / OJT/ CEP Field Project/On Job Training / Community Engagement Programme									
5.0 / 200	III	4 (T) + 2 (P)	--	2 (T)	2 (FP)	2(T)+2(P)	--	2 (T)	--	2 (T) (Major Subject Specific)	2 (T)	--	2 NSS/NCC/Physical Education/Others	22
	IV	4 (T) + 2 (P)	--	2 (P)	2 (CEP)	2(T)+2(P)	--	2 (P)	2 (P)	--	2 (T)	--	2 NSS/NCC/Physical Education/Others	22

Exit option: Award of UG Diploma in Major and Minor with 88 credits and an additional 4 credits core NSQF course/ Internship OR Continue with Major and Minor

5.5 /300	V	8(T) + 4(P)	2 (T) + 2 (P)	2 (T)	2 (FP/CEP)	2(T)	--	--	--	--	--	--	--	22

Prof. (Dr.) Vijay Khare
Dean, Faculty of Humanities
Savitribai Phule Pune University

	VI	8(T) + 4(P)	2 (T) + 2 (P)	2 (P)	4 (OJT)	—	—	—	—	—	—	—	—	22
Total 3 Years		44	8	8	10	18	8	8	6	4	8	4	6	132
Exit option: Award of UG Degree in Major with 132 credits OR Continue with Major and Minor														
6.0 /400	VII	6 (T) + 4 (P)	2 (T) + 2 (P)	—	4 (RP)	4(RM)(T)		—	—	—	—	—	—	22
	VIII	6 (T) + 4 (P)	2 (T) + 2 (P)	—	8 (RP)	0			0	0	0	0	0	22
Total 4 Years		64	16	8	22	22	8	8	6	4	8	4	6	176
Four Year UG Honours with Research Degree in Major and Minor with 176 credits **OR**														
6.0 /400	VII	10(T) + 4(P)	2 (T) + 2 (P)	0	0	4 (RM) (T)			0	0	0	0	0	22
	VIII	10(T) + 4(P)	2 (T) + 2 (P)	0	4 (OJT)	0			0	0	0	0	0	22
Total 4 Years		72	16	8	14	22	8	8	6	4	8	4	6	176
Four Year UG Honours Degree in Major and Minor with 176 credits														

Notes:

Abbreviation: VSC: Vocational Skill Course, IKS: Indian Knowledge System, FP: Field Project, OJT: On Job Training, CEP: Community Engagement and Service, GE/OE: Generic Elective / Open Elective, SEC: Skill Enhancement Course, AEC: Ability Enhancement Course, VEC: Value Education Course, CC: Cocurricular Courses, T – Theory, P – Practical

1. VSC, FP/OJT/CEP should be related to the Major subject
2. OE is to be chosen compulsorily from faculty other than that of the Major.
3. SEC to be selected from the basket of Skill Courses approved by college.
4. Student has to choose three subjects from the same faculty in First Year and at the start of Second year he has to opt one subject as Major subject and one another subject as Minor subject and the last one subject will be dropped by the student. Therefore, the student after completion of three years will be awarded degree in Major and Minor subject.
5. Student cannot select a subject as major or minor other than the subjects taken in first year
6. Frame each course having even number of credits such as 2 or 4 credit.
7. This UG credit structure is applicable for all the programmer across all faculties, except the programmes that require approval from apex bodies like AICTE, PCI, BCI, COA, NCTE, etc.

Prof. (Dr.) Vijay Khare
Dean, Faculty of Humanities
Savitribai Phule Pune University

Dean
Faculty of Humanities
Savitribai Phule Pune University, Pune

मराठी विषयातील पदविका / पदवीच्या द्वितीय वर्षाच्या अभ्यासपत्रिका

Major Core [MJ] - मराठी

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
3	MAR-201-MJ	साहित्यविचार	4 (T)	Theory	30	70	100
	MAR-202-MJP	साहित्यविचार : प्रात्यक्षिक	2 (P)	Practical	15	35	50
4	MAR-251-MJ	साहित्य-समीक्षा	4 (T)	Theory	30	70	100
	MAR-252-MJP	साहित्य-समीक्षा : प्रात्यक्षिक	2 (P)	Practical	15	35	50

Vocational Skill Course [VSC] - मराठी

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
3	MAR-221-VSC	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन	2(T)	Theory	15	35	50
4	MAR-271-VSC	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : प्रात्यक्षिक	2(P)	Practical	15	35	50

Field Project [FP] / Community Engagement Project [CEP] - मराठी

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
3	MAR-231-FP	क्षेत्रीय प्रकल्प	2	Project	15	35	50
4	MAR-281-CEP	समाज सहयोगिता प्रकल्प	2	Project	15	35	50

Minor - मराठी

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
3	MAR-241-MN	मराठी साहित्य : प्रवासवर्णन	2(T)	Theory	15	35	50
	MAR-242-MNP	प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन आणि वाचन : प्रात्यक्षिक	2(P)	Practical	15	35	50

4	MAR-291-MN	मराठी भाषेचे स्वरूप व लेखन	2(T)	Theory	15	35	50
	MAR-292-MNP	मराठी भाषेचे स्वरूप व लेखन : प्रात्यक्षिक	2(P)	Practical	15	35	50

Open Elective [OE] - मराठी (Only for the students of the faculties other than Humanities)

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
3	OE-201-MAR	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन	2(T)	Theory	15	35	50
4	OE-251-MAR	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : प्रात्यक्षिक	2(P)	Practical	15	35	50

Skill Enhancement Course [SEC] - मराठी

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
4	SEC-251-MAR	भाषेची प्रगत लेखनकौशल्ये	2(P)	Practical	15	35	50

Indian Knowledge System [IKS] - मराठी

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
3	MAR-200-IKS	लोककथांमधील भारतीय ज्ञानपरंपरा अभ्यासपुस्तक- 'निवडक गोष्टींच्या गुहेत'	2(T)	Theory	15	35	50

ABILITY ENHANCEMENT COURSE [AEC]- मराठी

Sem.	Course Code	Course Title	Credits	Theory/ Practical	Int. Exam [Marks]	Ext. Exam [Marks]	Total Marks
3	AEC-201-MAR	भाषा आणि जीवनव्यवहार	2 (T)	Theory	15	35	50
4	AEC-251-MAR	भाषा आणि संवादकौशल्ये	2 (T)	Theory	15	35	50

मूल्यमापन आराखडा

सैद्धांतिक अभ्यासक्रम : श्रेयांक- ४ (4T)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा (एकूण गुण : ७०) वेळ : ३ तास		
प्रश्न क्रमांक	**प्रश्न निवडीबाबत सूचना**	**गुण**
प्रश्न १ ला	**दोन** पैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (शब्द मर्यादा- ३०० शब्द)	१५
प्रश्न २ रा	**दोन** पैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (शब्द मर्यादा- ३०० शब्द)	१५
प्रश्न ३ रा	**दोन** पैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (शब्द मर्यादा- ३०० शब्द)	१५
प्रश्न ४ था	**दोन** पैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (शब्द मर्यादा- ३०० शब्द)	१५
प्रश्न ५ था	**चार** पैकी **दोन** टिपा लिहा. (शब्द मर्यादा- १०० शब्द)	१०
अंतर्गत मूल्यमापन (एकूण गुण : ३०) [प्रत्येक श्रेयांकासाठी ३०% चे अंतर्गत मूल्यमापन करावे.]		
१.	लेखी परीक्षा	२०
२.	मौखिक परीक्षा/ प्रकल्पलेखन/ क्षेत्रीय अभ्यास (माहितीच्या संकलानासह) / क्षेत्रभेट-अहवाल/घटक चाचणी/समूह चर्चा/ ग्रंथालयीन कार्य/सादरीकरण/ प्रश्नमंजुषा/ गृहपाठ/ संशोधन प्रकल्प/ खुली पुस्तकपरीक्षा **(अंतर्गत मूल्यमापनासाठी वरीलपैकी पर्याय निवडावा.)**	१०

सैद्धांतिक अभ्यासक्रम : श्रेयांक- २ (2T)

विद्यापीठ सत्र परीक्षा (एकूण गुण : ३५) वेळ : २ तास		
प्रश्न क्रमांक	**प्रश्न निवडीबाबत सूचना**	**गुण**
प्रश्न १ ला	**दोन** पैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (शब्द मर्यादा- ३०० शब्द)	१५
प्रश्न २ रा	**दोन** पैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (शब्द मर्यादा- ३०० शब्द)	१५
प्रश्न ३ रा	**दोन** पैकी **एक** टीप लिहा. (शब्द मर्यादा- १०० शब्द)	५
अंतर्गत मूल्यमापन (एकूण गुण : १५) [प्रत्येक श्रेयांकासाठी ३०% चे अंतर्गत मूल्यमापन करावे.]		
१.	लेखी परीक्षा	१०
२.	मौखिक परीक्षा/ प्रकल्पलेखन/ क्षेत्रीय अभ्यास(माहितीच्या संकलानासह)/ क्षेत्रभेट-अहवाल/घटक चाचणी/समूह चर्चा/ ग्रंथालयीन कार्य/सादरीकरण/ प्रश्नमंजुषा/गृहपाठ/ विस्तार कार्य/संशोधन प्रकल्प/खुले पुस्तक परीक्षा **(वरीलपैकी पर्याय निवडावा.)**	०५

प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रम

विद्यापीठ प्रात्यक्षिक परीक्षा				
१.	प्रात्यक्षिक परीक्षा (प्रात्यक्षिक विषयास अनुसरून)	**श्रेयांक- २**	**वेळ-** २ तास	**३५ गुण**
अंतर्गत प्रात्यक्षिक परीक्षा [प्रत्येक श्रेयांकासाठी ३०% चे अंतर्गत मूल्यमापन करावे.]				
१.	मौखिक परीक्षा/ प्रकल्पलेखन/ क्षेत्रीय अभ्यास(माहितीच्या संकलानासह)/ क्षेत्रभेट-अहवाल/घटक चाचणी/समूह चर्चा/ ग्रंथालयीन कार्य/सादरीकरण/ प्रश्नमंजुषा/ गृहपाठ/संशोधन प्रकल्प/खुले पुस्तक परीक्षा/ व्यावसायिक प्रशिक्षण -अहवाल **(अंतर्गत मूल्यमापनासाठी वरीलपैकी पर्याय निवडावेत.)**	**श्रेयांक- २**		**१५ गुण**

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका / **पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)**

विषय – मराठी (Major Core)

(शैक्षणिक वर्ष **२०२५-२६** पासून)

[Level 5.0, UG- Diploma in Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

Major Core: Marathi

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Major Core**	**Credits- 4 (Theory)**	**Weeks- 15 Hours- 60**
MAR-201-MJ	**साहित्यविचार**	**Int. Marks 30**	**Ext. Marks 70**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून साहित्याचे स्वरूप व संकल्पना, भारतीय आणि पाश्चात्त्य प्रयोजनविचार, साहित्याच्या प्रेरणा व प्रयोजन आणि साहित्याचे स्वरूप यांचा सहसंबंध, साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया, साहित्याची शैली व भाषा समजून घेण्यास मदत होईल. त्याचप्रमाणे साहित्य व समाज यांच्यातील संबंध लक्षात येतील.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. भारतीय आणि पाश्चात्त्य साहित्यविचाराच्या आधारे साहित्याची संकल्पना, स्वरूप आणि प्रयोजनविचार समजून घेणे.
२. साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया समजावून घेणे.
३. साहित्याची शैली आणि भाषाविषयक विचार समजावून घेणे.
४. साहित्य आणि समाज यांचे परस्परसंबंध समजावून घेणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**साहित्याचे स्वरूप** १.१ साहित्याची संकल्पना व स्वरूप : भारतीय व पाश्चात्त्यांच्या व्याख्या, १.२ साहित्यातील अनुभवाचे विशेष : वास्तव आणि कल्पित यांचा संबंध, संवेदनात्मकता, भावनात्मकता, वैचारिकता, सेन्द्रीयत्व, सूचकता, विशिष्टता आणि विश्वात्मकता	१	१५
२	**साहित्याचे प्रयोजन** २.१ प्रयोजन म्हणजे काय? भारतीय आणि पाश्चात्त्य प्रयोजनविचार २.२ साहित्याच्या प्रेरणा व प्रयोजन आणि साहित्याचे स्वरूप यांचा सहसंबंध	१	१५
३	**साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया** ३.१ साहित्यनिर्मितीसाठी आवश्यक शक्ती : प्रतिभा, स्फूर्ती, कल्पना, चमत्कृती यांचे स्वरूप ३.२ साहित्यिकाचे व्यक्तिमत्त्व : संवेदनक्षमता, शैशववृत्ती, अनुभवसमृद्धी व विद्वत्ता, लेखकाची जडणघडण व भूमिका, साहित्य आणि समाज यांचा परस्परसंबंध व परिणाम	१	१५
४	**साहित्याची शैली व भाषा** ४.१ साहित्याची शैली : शैलीविषयक स्थूल चर्चा - लेखक, विषय, आशय, साहित्यप्रकार या अनुरोधाने साहित्याची शैलीवैशिष्ट्ये ४.२ साहित्याची भाषा : शब्दार्थांचा वक्रव्यापार : अभिधा, लक्षणा, व्यंजना वक्रोक्ती, अलंकार, प्रतिमा, प्रतीक, प्राक्कथा इ.	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	साहित्याची संकल्पना, स्वरूप आणि प्रयोजनविचार यांची माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान
Co-2 Understanding	साहित्याचे प्रयोजन, साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया, साहित्याची शैली व भाषा याचे आकलन होईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-3 Applying	साहित्यनिर्मितीसाठी आवश्यक शक्तीचा वापर करण्याची प्रेरणा मिळेल.	वाचन, लेखन
Co-4 Analysing	साहित्य आणि समाज यांचा परस्परसंबंध व परिणामाच्या संदर्भात आकलन आणि विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	साहित्याची साहित्याची शैली व भाषा अभ्यासाद्वारे साहित्यविषयक समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	साहित्याच्या अभ्यासातून विद्यार्थ्यांना साहित्यनिर्मितीची तसेच साहित्याचा आस्वाद घेण्याची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	Major Core	Credits- 2 (Practical)	Weeks-15 Hours- 60
MAR-202-MJP	साहित्यविचार : प्रात्यक्षिक	Int. Marks 15	Ext. Marks 35

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून साहित्यातील अनुभवाचे विशेष, साहित्यप्रकारांची लेखनवैशिष्ट्ये आणि भाषावैशिष्ट्ये, साहित्यप्रकारांतर्गत प्रत्यक्षलेखनाचे स्वरूप समजून घेता येईल. त्याचप्रमाणे लेखनाचा सराव करता येईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. साहित्यविचाराच्या आधारे साहित्याचे स्वरूप जाणून घेणे.
२.साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया समजावून घेतल्यानंतर त्या मीमांसेच्या उपयोजनाचा प्रयत्न करणे
३.साहित्याची भाषा आणि शैलीविषयक विचार समजावून घेणे व त्याचे प्रत्यक्ष उपयोजन करणे.
४.विविध साहित्य प्रकारांतर्गत प्रत्यक्ष लेखनाचा सराव करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	१.१ साहित्यकृतीतील वास्तव आणि कल्पित यांचा संबंध अधोरेखित करणे. साहित्यकृतीतील संवेदनात्मकता, भावनात्मकता, वैचारिकता, सेन्द्रीयत्व, सूचकता, विशिष्टता आणि विश्वात्मकता यांचा शोध घेणे. या संदर्भात लेखकाशी / कवीशी संवाद साधणे. १.२ साहित्यप्रकारांची लेखनवैशिष्ट्ये १.३ साहित्यप्रकारांची भाषावैशिष्ट्ये	१	३०
२	२.१ **विविध साहित्यप्रकारांतर्गत प्रत्यक्ष लेखन** १.निबंध २.कथा ३. कविता ४.एकांकिका ५. ललित लेख ६.चरित्रपर लेखन ७.आत्मचरित्रपर लेख ८.प्रवासवर्णनपर लेख (यापैकी कोणत्याही **दोन** साहित्यप्रकारांतर्गत प्रत्यक्ष लेखन)	१	३०

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching-Learning Method
Co-1 Remember	साहित्यविचाराच्या आधारे साहित्याच्या स्वरूपाविषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान,
Co-2 Understanding	साहित्यप्रकारांची लेखनवैशिष्ट्ये आणि भाषावैशिष्ट्ये यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	विविध साहित्यप्रकारांतर्गत प्रत्यक्ष लेखन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण

Co-4 Analyzing	साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया, साहित्याची भाषा आणि शैलीविषयक विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	विविध साहित्यप्रकारांतर्गत प्रत्यक्ष लेखनक्षमता विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	साहित्यकृतींचा चिकित्सक शोध घेण्याची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

संदर्भ ग्रंथ :

१. साहित्यविचार डॉ , अ.वा कुलकर्णी, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, ३१ डिसेंबर २०१७
२. साहित्यविचार, संपा .डॉ . स्नेहल तावरे, डॉ पुंड .दि.द स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
३. साहित्यशास्त्र स्वरूप व समस्या, डॉ. वसंत पाटणकर, पद्मगंधा प्रकाशन,पुणे, १ जानेवारी २०००.
४. भारतीय साहित्यविचार डॉ. लीला गोविलकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
५. काव्यशास्त्रप्रदीपडॉ. स. रा. गाडगीळ , व्हिनस प्रकाशन, पुणे.
६. वाङ्मयीन शैली आणि तंत्र.म , दहातकणंगलेकर ., श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे, द्वितीय आवृत्ती २००८.
७. साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ, रा.ग.जाधव, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे १९७५
८. साहित्य व सामाजिक संदर्भ, डॉ. अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
९. कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई, १ जानेवारी २०११.
१०. साहित्य स्वरूप आणि समीक्षा, वा. ल. कुलकर्णी, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, १९७५.
११. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, १९८९.
१२ .भाषाचिंतन , डॉ.केशव सखाराम देशमुख ., सकाळ प्रकाशन,पुणे,जानेवारी २०१९
१३. पाश्चात्य साहित्यविचार, बालशंकर देशपांडे
१४. साहित्यविचार,भालचंद्र खांडेकर

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Major Core**	**Credits- 4 (Theory)**	**Weeks-15 Hours- 60**
MAR-251-MJ	**साहित्य-समीक्षा**	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून साहित्य-समीक्षेची संकल्पना, स्वरूप, व्याप्ती आणि प्रकार, साहित्यविचार आणि समीक्षा यातील अनुबंध, साहित्यव्यवहारातील समीक्षेचे महत्त्व, साहित्य आणि समीक्षा यांचे परस्परसंबंध, समीक्षकाचे गुण, समीक्षेची परिभाषा समजून घेण्यास मदत होईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. साहित्य समीक्षेची संकल्पना व स्वरूप यांचा परिचय करून घेणे.
२. साहित्य आणि समीक्षा यांचे परस्परसंबंध अभ्यासणे.
३. साहित्यप्रकारानुसार समीक्षेचे स्वरूप अभ्यासणे.
४. ग्रंथ परिचय, परीक्षण व समीक्षण यातील फरक अभ्यासणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**समीक्षा : संकल्पना आणि स्वरूप** १.१ समीक्षा : संकल्पना, स्वरूप आणि प्रयोजन १.२ समीक्षा : व्याप्ती आणि प्रकार	१	१५
२	**साहित्यविचार आणि समीक्षा** २.३ साहित्यविचार आणि समीक्षा यातील अनुबंध २.४ साहित्यव्यवहारातील समीक्षेचे महत्त्व	१	१५
३	**साहित्य आणि समीक्षा यांचे परस्परसंबंध** ३.१ साहित्यकृती आणि वाचकरसिक आणि समीक्षक , ३.२ साहित्याचे आकलन, आस्वाद.इ..मूल्यमापन ,अर्थनिर्णयन ,विश्लेषण ,	१	१५
४	**समीक्षकाचे गुण आणि समीक्षेची परिभाषा** ४.१ समीक्षकाचे गुण रसिकता : प्रज्ञा, तुलनाक्षमता, चिकित्सकता, मूल्यविवेक, विश्लेषकता, व्युत्पन्नता, तुलनाक्षमता इ. ४.२ समीक्षेची परिभाषा	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	समीक्षेची संकल्पना व स्वरूप यांची माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-2 Understanding	साहित्यविचार आणि समीक्षा यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	सैद्धांतिक समीक्षेतील विविध व्यूहांसह तिचे उद्दिष्टे व व्याप्ती ह्या माध्यमातून आंतरविद्याशाखीय अभ्यास करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	विविध साहित्यप्रकार-साहित्यकृती संदर्भात आकलन आणि विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	विविध समीक्षापद्धतींचा विश्लेषणात्मक अभ्यास करता येईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	उपयोजित समीक्षा लेखन कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	Major Core	Credits- 2 (Practical)	Weeks-15 Hours- 60
MAR-252-MJP	साहित्य-समीक्षा : प्रात्यक्षिक	Int. Marks 15	Ext. Marks 35

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून साहित्यसमीक्षे-ची संकल्पना, स्वरूप, व्याप्ती आणि प्रकार, साहित्यविचार आणि समीक्षा यातील अनुबंध, साहित्यप्रकारानुसार आस्वादाचे व आस्वादपर लेखनाचे स्वरूप, ग्रंथ परिचय, परीक्षण व समीक्षण समजून घेण्यास मदत होईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१समीक्षेचे स्वरूप जाणून घेतल्यानंतर या मीमांसेच्या उपयोजनाचा प्रयत्न करणे-साहित्य..
२.साहित्य आणि समीक्षा यांचे परस्परसंबंध अभ्यासणे.
३. साहित्यप्रकारानुसार आस्वादाचे व आस्वादपर लेखनाचे स्वरूप समजावून घेणे व त्याचे उपयोजन करणे.
४ग्रंथ परिचय., परीक्षण व समीक्षण यातील फरक समजावून घेणे आणि त्यानुसार लेखन करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**समीक्षेच्या लेखनप्रकारांचे स्वरूप** : पुस्तक परिचय, पुस्तक परीक्षण, आस्वादपर लेखन, समीक्षण, समीक्षेचे समीक्षण	१	३०
२	**साहित्यकृतीचे परीक्षण ...प्रत्यक्ष लेखन .मूल्यमापन इ ,समीक्षण ,** प्रात्यक्षिकासाठी विविध साहित्यकृती निवडणे. **उदाहरणार्थ,** अबीरमाती – आप्पासाहेब खोत (कथा) मी मेलो त्याची गोष्ट – संजय कळमकर (कादंबरी) संगीत देवबाभळी – प्राजक्त देशमुख (नाटक) या किंवा या प्रकारच्या कथा / कादंबरी / नाटक / या साहित्यप्रकारांतील काही साहित्यकृती निवडता येतील.	१	३०

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल**,**

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	समीक्षेच्या लेखनप्रकारांच्या स्वरूपाविषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन

Co-2 Understanding	साहित्य समीक्षेतील विविध सिद्धांत, संकल्पना आणि समीक्षापद्धती यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	सैद्धांतिक समीक्षेतील विविध व्यूहांसह तिचे उद्दिष्टे व व्याप्ती ह्या माध्यमातून आंतरविद्याशाखीय अभ्यास करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	विविध साहित्यप्रकार-साहित्यकृती संदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	विविध समीक्षापद्धतींचा विश्लेषणात्मक अभ्यास करता येईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	उपयोजित समीक्षा लेखनाचे कौशल्य अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

संदर्भग्रंथ :

१. साहित्य : स्वरूप आणि समीक्षा, वा. ल. कुळकर्णी, मुंबई,१९७५.
२. संपा. भाषा आणि समीक्षा, अशोक रा. केळकर, पुणे, १९८१.
३. विसाव्या शतकातील मराठी समीक्षा, संपा. विलास खोले, पुणे, २००४.
४. वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश, प्रभा गणोरकर, वसंत आबाजी डहाके व इतर,मुंबई, २००१.
५. खडक आणि पाणी, गंगाधर गाडगीळ, मुंबई, १९६१.
६. निवडक समीक्षा, रा. ग.जाधव, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे,२००६.
७. मराठी समीक्षा, संपा. रा. श्री. जोग, वा. ल. कुळकर्णी, श्री. पु. भागवत, मुंबई, १९७२.
८. मराठी टीका, संपा. वसंत दावतर, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे,१९९६.
९. स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि उपयोजन, अश्विनी धोंगडे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे, १९९३.
१०.टीकास्वयंवर, भालचंद्र नेमाडे, औरंगाबाद, १९९०.
११. समीक्षेची नवी रुपे, गंगाधर पाटील, मॅजेस्टिक बुक स्टॉल मुंबई, १९८१.
१२. कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ, मौज प्रकाशन गृह, मुंबई
१३ सौंदर्य आणि साहित्य, बाळ सीताराम मर्ढेकर, मुंबई, १९६०.
१४. आधुनिक समीक्षा-सिद्धान्त, मिलिंद मालशे,अशोक जोशी, मुंबई, मौज प्रकाशन,२००७.
१५. मराठी वाङ्मयकोश : खंड चौथा : समीक्षा-संज्ञा, संपा. विजया राजाध्यक्ष व इतर, मुंबई, २००२.
१६. वाङ्मयीन वाद : संकल्पना आणि स्वरूप, संपा. सीताराम रायकर आणि इतर, पुणे, १९९०.
१७. मार्क्सवादी साहित्यविचार, के. रं. शिरवाडकर, पुणे, १९८०.
१८. वाङ्मयीन शैली आणि तंत्र, संपा. म. द. हातकणंगलेकर, कोल्हापूर, १९८१.
१९ टीकाविवेक, श्री. के. क्षीरसागर, मुंबई, १९६५.
२०. साहित्यातील अधोरेखिते, म. द. हातकणंगलेकर , सुपर्ण प्रकाशन, पुणे, १९८०
२१. साहित्य समीक्षा - प्रदीप, प्रा. डॉ. सुधीर ,मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, १९८२
२२. समीक्षेतील नव्या संकल्पना, संपा. मनोहर जाधव, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद, २००१
२३. समीक्षेतील अवतरणे, प्रा. रा. ग. जाधव ,स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे, २००५
२४. साहित्य समीक्षेचे अंतरंग, डॉ. यशवंत पत्की, मधुश्री प्रकाशन, पुणे, २००६
२५. समीक्षा : संकल्पना आणि स्वरूप, संपा. डॉ. भास्कर शेळके /साळवे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २००९
२६. मराठी समीक्षेची सद्यस्थिती, वसंत आबाजी डहाके, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई, २०११
२७. प्रा. गो. म. कुलकर्णी ,मराठी समीक्षेची वाटचाल, स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे , १९९८
२८.भारतीय संदर्भातून स्त्रीवाद (स्त्रीवाद समीक्षा आणि उपयोजन), नाईक शोभा, लोकवाङमय गृह, मुंबई, २००७

२९. साहित्यमुल्यांची समीक्षा, करंदीकर गो. वि., पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, जानेवारी २०००
३०. साहित्याची भाषा - भालचंद्र नेमाडे, साकेत प्रकाशन, औरंगाबाद, १९८९.
३१. मराठी समीक्षेची वाटचाल, प्रा. गो. म. कुलकर्णी ,स्नेहवर्धन पब्लिशिंग हाऊस, पुणे , १९९८
३२. मराठी कादंबरीची उपयोजित समीक्षागोमटेश्वर पाटील ,, दर्या प्रकाशन, पुणे
३३. मराठी कादंबरी समाजशास्त्रीय समीक्षारवींद्र ठाकूर,, दिलीपराज प्रकाशनपुणे ,
३४. साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे २०१९

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका **/ पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)**

विषय – मराठी (VSC)

(शैक्षणिक वर्ष **२०२५-२६** पासून)

[Level 5.0, UG- Diplomain Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

VSC: Marathi

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	Vocational Skill Course	Credits- 2 (Theory)	Weeks-15 Hours- 30
MAR-221-VSC	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन	Int. Marks 15	Ext. Marks 35

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप, लोकशाहीतील त्यांची भूमिका, प्रसारमाध्यमांसाठी (वृत्तपत्रे, नभोवाणी,चित्रवाणी) लेखन, मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांना अवगत होईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. प्रसारमाध्यमांची ओळख करून देणे.
२. प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप स्पष्ट करून लोकशाहीतील त्यांची भूमिका विशद करणे.
३. मराठी भाषा आणि प्रसारमाध्यमे यांच्या परस्परसंबंधाची जाणीव करून देणे .
४. मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांच्या लक्षात आणून देणे.
५. मराठी भाषेची इतर उपयोजनात्मक कौशल्ये विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१.	१.१ प्रसारमाध्यमे : स्वरूप व भूमिका १.२ प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन १.३ वृत्तपत्रे : बातमी, वैचारिक लेख, ललित लेख, पुस्तक परिचयपर लेख, जाहिरात आदी प्रकारचे लेखन	१	१५
२.	२.१ नभोवाणी : उद्घोषणा, बातम्या, रूपक, श्रुतिका, भाषण, जाहिरात आदी प्रकारचे लेखन २.२ चित्रवाणी : बातम्या, मुलाखत, वृत्त निवेदन, माहितीपर कार्यक्रम, जाहिरात आदी प्रकारचे लेखन	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल.

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप व भूमिके विषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन

Co-2 Understanding	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखना विषयी आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखना विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.विषयी	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	मराठी भाषा आणि प्रसारमाध्यमे यांच्या परस्परसंबंधांविषयी समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांसाठी विविध स्वरूपाचे लेखन करण्याची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Vocational Skill Course**	**Credits- 2 (Practical)**	**Weeks-15 Hours- 60**
MAR-271-VSC	**प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : प्रात्यक्षिक**	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप, लोकशाहीतील त्यांची भूमिका, प्रसारमाध्यमांसाठी (वृत्तपत्रे, नभोवाणी,चित्रवाणी) लेखन, मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांना अवगत होईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. प्रसारमाध्यमांमधील लेखनप्रकारांची ओळख करून देणे .

२. प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप स्पष्ट करून लोकशाहीतील त्यांची भूमिका विशद करणे.

३. प्रसारमाध्यमांमधील लेखनप्रकारांत प्रत्यक्ष लेखन करून घेणे.

४. मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांना करायला लावणे.

५. मराठी भाषेची इतर उपयोजनात्मक कौशल्ये विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : प्रात्यक्षिक** (परीक्षेसाठी किमान **दोन गटांतील कोणत्याही एका** लेखन प्रकारावर विद्यार्थ्यांनी लेख लिहिणे अपेक्षित आहे.) प्रथमसत्रात अभ्यासलेल्या प्रसारमाध्यमांमधील विविध लेखनप्रकारांचे प्रात्यक्षिक म्हणजे प्रत्यक्षलेखन इथे अभिप्रेत आहे.	२	६०

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल.

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप व भूमिकेविषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन

Co-2 Understanding	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखनाविषयी आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखनाविषयी विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	मराठी भाषा आणि प्रसारमाध्यमे यांच्या परस्परसंबंधांविषयी समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांसाठी विविध स्वरूपाचे लेखन करण्याची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

संदर्भ ग्रंथ :

१. संवाद आणि मीडिया संशोधन पद्धती, डॉ. विनोद निताळे, अथर्व पब्लिकेशन, जळगाव, प्रथम आवृत्ती २०२५.
२. डिजिटल पत्रकारिता, विश्वनाथ गरूड, गमभन प्रकाशन, पुणे.
३. मुद्रित शोधन व सर्जनशील लेखन, पुरूषोत्तम महाजन, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१९
४. सोशल मीडिया, योगेश बोराटे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव.
५. उपयोजित मराठी, सत्यजित साळवे, दीपक पवार, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१४
६. मुद्रित आणि श्राव्य माध्यमे लेखन व संवाद, केशव तुपे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१९
७. शासन व्यवहारात मराठी, भाषा संचालनालय, संचालक महाराष्ट्र राज्य , मुंबई, १९९७
८. प्रसार माध्यमांसाठी लेखन कौशल्य, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ कुलसचिव, य.च.म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, २००८
९. माध्यमे आणि सामाजिक बदल, डॉ. विनोद निताळे, डॉ. सुधीर भटकर, डॉ. गोपी सोरडे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१७
१०. प्रसार माध्यमे आणि समाज, डॉ. सुधीर भटकर, डॉ. विनोद निताळे, डॉ. गोपी सोरडे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१५
११. जनसंज्ञापन : माध्यमे आणि संस्कृती, डॉ. विनोद निताळे, डॉ. सुधीर भटकर, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१७
१२. व्यावहारिक उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली : संपादक - डॉ. संदीप सांगळे, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे.
१३. डिजीटल बातम्या आणि एस.ई.ओ. विश्वनाथ गरूड, गमभन प्रकाशन, पुणे.
१४. डिजीटल जर्नालिझम, डॉ. शिवाजी जाधव, ब्लूरोज पब्लिशर, न्यु दिल्ली.
१५. शब्दघोष, संपादक संजय ऐलवाड, सार्थसंकेत प्रकाशन, पुणे, २०१७.
१६. प्रसार माध्यमे व संवाद कौशल्य, प्राचार्य चंद्रशेखर कळसे, अरुणा प्रकाशनलातूर ,, १४जानेवारी २०२५.
१७. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्य, डॉ. हनुमंत भवारी, विकास पब्लिशिंग हाऊस नोएडा, प्र. आवृत्ती जानेवारी २०२२.

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका / **पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)**

विषय – मराठी (FP/OJT/CEP)

(शैक्षणिक वर्ष **२०२५-२६** पासून)

[Level 5.0, UG- Diplomain Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

FP/OJT/CEP: Marathi

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Field Project**		
MAR-231-**FP**	**क्षेत्रीय प्रकल्प**	**Credits- 2T (Project)**	**Hours-60**

क्षेत्रीय प्रकल्प

१. क्षेत्रीय प्रकल्प : संकल्पना आणि स्वरूप

२. क्षेत्रीय प्रकल्प (Field Project) : विषयसूची

प्रकल्प लेखनासाठी विद्यार्थ्यांनी मार्गदर्शकांच्या संमतीने मराठी भाषा आणि साहित्यासंबंधी विषयाची निवड करावी. खाली काही विषय उदाहरणादाखल देण्यात आलेले आहेत त्या विषयांव्यतिरिक्तही मार्गदर्शकांच्या संमतीने विद्यार्थी इतर विषय घेऊ शकतात.

१. बँक/ टपाल कार्यालय/ विमा कार्यालय इत्यादी सरकारी किंवा खासगी कार्यालयांशी संबंधीत असलेल्या ग्राहक, कर्मचारी, प्रतिनिधी, अधिकारी इत्यादींद्वारे वापरल्या जाणाऱ्या मराठी भाषेचे सर्वेक्षण करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
२. स्थानिक स्वराज्य संस्थामधील विविध कार्यक्षेत्रातील दैनदिन पत्रलेखनाचे नमुने तपासून त्यावर प्रकल्प लेखन करणे.
३. परिसरातील पारंपारिक व्यवसाय करणाऱ्या स्त्री पुरुष कारागीरांच्या मुलाखती-घेऊन त्यांच्या व्यवसायासंबंधी शब्दसूची तयार करणे आणि त्यावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
४. विविध बाजारांमध्ये (भाजी बाजार, कापड बाजार, धान्य बाजार इत्यादी) वापरल्या जाणाऱ्या मराठी भाषेचे सर्वेक्षण करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
५. मराठी भाषेतून शालेय शिक्षण घेणाऱ्या विविध वर्गातील विद्यार्थी, मराठी भाषा शिक्षक व पालकांच्या मुलाखती घेऊन विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
६. पदवी स्तरावरील कोणत्याही शाखेतील विद्यार्थी, शिक्षक व पालकांच्या मुलाखती घेऊन विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
७. शालेय वर्गातील मराठी क्रमिक पाठ्यपुस्तकांसंदर्भात विद्यार्थी व शिक्षकांच्या मुलाखती घेऊन विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
८. कनिष्ठ महाविद्यालयातील मराठी क्रमिक पाठ्यपुस्तकांसंदर्भात विद्यार्थी व शिक्षकांच्या मुलाखती घेऊन विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
९. पदवीस्तरावरील मराठी विषयाच्या अभ्यासक्रमासंदर्भात विद्यार्थी आणि शिक्षकांच्या मुलाखती घेऊन विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
१०. इंग्रजी, हिंदी माध्यमांच्या शाळेतील मराठी भाषेच्या अध्ययन-अध्यापनामध्ये येणाऱ्या अडचणींचे सर्वेक्षण करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
११. मराठी शाळेतील ग्रंथालयांचे सर्वेक्षण करून अहवालात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
१२. ग्रंथालयातील वाचकांचे सर्वेक्षण करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
१३. अन्य भाषिकांना मराठीचा वापर करताना येणाऱ्या समस्यांच्या संदर्भात सर्वेक्षण करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.
१४. परिसरातील विविध खेळ, सणउत्सव-, जत्रा-यात्रा, स्वयंपाक आणि पाककला, शेती आणि तत्सम विविध व्यवसाय

इत्यादी सबंधीच्या शब्दांचे संकलन करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन.

१५. आपल्या गावातील बोली भाषेमध्ये आलेल्या अन्य भाषेतील शब्दांचे संकलन करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन.

१६. परिसरातील लोकगीते, लोककथा, म्हणी, उखाणे, वाक्प्रचार इत्यादी शाब्द लोकसाहित्याचे तसेच लोककलांचे संकलन करून विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

१७. विविध प्रसारमाध्यमांवरीलमुद्रित , श्राव्य, दृक-श्राव्य माध्यमे बातम्यांवर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

१८. प्रसारमाध्यमांवरील मराठी कार्यक्रमांचा श्रोतृवर्ग-प्रेक्षकांवर होणारा परिणाम यावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

१९. ‘विविध प्रसारमाध्यमांवरील जाहिरातीमधील मराठी भाषा’ यावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२०. परिसरातील शैक्षणिक, सामाजिक, साहित्यिक, सांस्कृतिक घडामोडीचे वृत्तांतलेखन करणे.

२१. ‘चित्रपटातील मराठी भाषा’ यावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२२. विविध भाषांमधून मराठीत पुन:ध्वनिमुद्रित (डबिंग) होऊन आलेल्या चित्रपटांचे सर्वेक्षण करून त्यांच्या सामाजिक व भाषिक परिणामावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२३. मोबाईलमधील संदेशांची मराठी भाषा यावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२४. यूट्यूबवरील विविध कार्यक्रमांमध्ये वापरली जाणारी मराठी भाषा यावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२५. समाज माध्यमांमध्ये वापरली जाणारी मराठी (सोशल मीडिया)भाषा यावर विश्लेषणात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२६. लेखक/लेखिका/कवी/ कवयित्री यांच्या मुलाखती घेऊन त्यावर प्रकल्प लेखन करणे.

२७. परिसरातील मराठी भाषा व साहित्यविषयक काम करणाऱ्या संस्थांना भेट देऊन अहवालात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२८. महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या मराठी भाषेच्या विकास आणि संवर्धनासाठी कार्य करणाऱ्या संस्थांच्या कार्यालयांना भेटी देऊन अहवालात्मक प्रकल्प लेखन करणे.

२९. महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या विविध समित्यांवरील सदस्यांच्या मराठी भाषेसंदर्भात मुलाखती घेऊन त्यावर प्रकल्प लेखन करणे.

३०. शेतीसंबंधित कागदपत्रांचा संकलनात्मक व विश्लेषणात्मक अभ्यास करणे.

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र- ४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Community Engagement Project**	**Credits- 2 T (Project)**	**Weeks-15 Hours- 30**
MAR-281-CEP	**समाज सहयोगिता प्रकल्प**	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

समाज सहयोगिता प्रकल्प : : संकल्पना आणि स्वरूप

समाजामध्ये साहित्य व भाषा यांच्याशी निगडित उपक्रमांमध्ये सहभागी होत अशा उपक्रमांमध्ये कृतीशील सहभाग नोंदविणे. समाजाच्या भाषिक गरजा व समस्या जाणून घेणे व त्यासंदर्भात काही कृतियुक्त उपक्रम सुचविणे व अमलात आणणे.

१. पारायण, कथा - कीर्तन यात सहभाग.
२. विविध साहित्य संस्थांच्या कार्यात सहभाग.
३. विविध सामाजिक संस्थांच्या कार्यात सहभाग.
४. विविध साहित्य संमेलनांत सहभाग.
५. विविध कविसंमेलनात सहभाग.
६. कविसंमेलन, साहित्यसंमेलन यांच्या आयोजनात सहभाग.
७. विविध परिसंवाद, चर्चासत्रे यांच्या आयोजनात सहभाग.
८. विविध व्याख्यानमालांच्या आयोजनात सहभाग.
९. विविध कार्यक्रमांच्या सूत्रसंचालनात सहभाग.
१०. महाविद्यालयातील विविध कार्यक्रमांच्या आयोजनात सहभाग.

विद्यार्थ्याने असा सहभाग घेतल्याबाबतचे प्रमाणपत्र संबंधित संस्थेकडून प्राप्त करून महाविद्यालयाकडे जमा करणे अपेक्षित आहे.

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका / **पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)**

विषय – मराठी (Minor)

(शैक्षणिक वर्ष **२०२५-२६** पासून)

[Level 5.0, UG- Diploma in Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

Minor :Marathi

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Minor**	**Credits- 2 (Theory)**	**Weeks-15 Hours- 30**
MAR-241-MN	मराठी साहित्य : प्रवासवर्णन **अभ्यासपुस्तक : 'मनोमय युरोप-अमेरिका' (प्रतिभा हंप्रस)**	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून प्रवासवर्णन हा साहित्यप्रकार जाणून घेता येईल. प्रवासवर्णनाचे स्वरूप, संकल्पना, प्रवासवर्णन निर्मितीच्या प्रेरणा, या साहित्यप्रकारची वैशिष्ट्ये, प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराची वाटचाल समजून घेण्यास मदत होईल. त्याचबरोबर अभ्यासासाठी नेमलेल्या साहित्यकृतीचा आस्वाद घेता येईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकारचे स्वरूप आणि संकल्पना जाणून घेणे.
२. प्रवासवर्णन निर्मितीच्या प्रेरणा, या साहित्यप्रकारची वैशिष्ट्ये, प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराची वाटचाल समजून घेणे.
३. नेमलेल्या अभ्यासपुस्तकातील आशयाचा आस्वाद घेणे.
४. नेमलेल्या अभ्यासपुस्तकातील अनुभवविश्वाचे आणि आशयाचे विश्लेषण करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	१.१ प्रवासवर्णन : स्वरूप आणि संकल्पना १.२ प्रवासवर्णन : प्रेरणा व प्रयोजन १.३ प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराची वैशिष्ट्ये १.४ प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराची भाषा	१	१५
२	**अभ्यासपुस्तक : 'मनोमय युरोप-अमेरिका ' (प्रतिभा हंप्रस)**	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	प्रवासवर्णनाचे स्वरूप आणि प्रवासवर्णनाची संकल्पना यांची माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान
Co-2 Understanding	प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराचे स्वरूप, संकल्पना, प्रेरणा, वैशिष्ट्ये आणि प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराची भाषा यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-3 Applying	प्रवासवर्णनाच्या अभ्यासातून साहित्याचा आस्वाद घेण्याची प्रेरणा मिळेल.	वाचन, लेखन
Co-4 Analyzing	प्रवासवर्णन या साहित्यप्रकाराच्या संदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	प्रवासवर्णनपर साहित्यविषयक समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	प्रवासवर्णनाच्या अभ्यासातून, निरीक्षणातून अनुभवमांडणीची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Minor**	**Credits- 2 (Practical)**	**Weeks-15 Hours- 60**
MAR-242-MNP	प्रवासवर्णनपर लेखन आणि वाचन : प्रात्यक्षिक	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन आणि वाचन प्रक्रिया समजून घेता येईल. तसेच प्रवासाची कृती करून प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन येईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन आणि वाचनप्रक्रिया समजून घेणे.
२. प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन आणि वाचनकौशल्ये आत्मसात करणे.
३. प्रवास करताना सजगपणे नोंदी करण्याचे कौशल्य आत्मसात करणे.
४. प्रवास करताना आलेल्या अनुभवांची मांडणी करण्याचे कौशल्य आत्मसात करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	१.१ प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन १.२ प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन : महत्त्व आणि आवश्यकता १.३ प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखनाची व्याप्ती	१	३०
२	प्रवासवर्णन, पर्यटन, सहल, स्थलभेट / क्षेत्रभेट, अभ्यासदौरा वर्णन (विद्यार्थ्यांनी केलेल्या प्रवासाचे सर्जनात्मक लेखन व वाचन करणे अपेक्षित आहे.)	१	३०

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन आणि वाचन प्रक्रिया यांची माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-2 Understanding	प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन आणि वाचन कौशल्याचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक साहित्याचे कौशल्यपूर्ण लेखन आणि वाचन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण

Co-4 Analyzing	प्रवासवर्णनपर सर्जनात्मक लेखन आणि वाचन करण्यासंदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	प्रवासवर्णनपर साहित्यविषयक समज विकसित होईल.	सादरीकरणाचा सराव
Co-6 Creating	प्रवासवर्णन, पर्यटन, सहल, स्थलभेट / क्षेत्रभेट, अभ्यासदौरा वर्णन करण्याची कला अवगत होईल.	साहित्यप्रकारांचे सादरीकरण

संदर्भ ग्रंथ:

१. प्रवासवर्णन : एक वाङ्मयप्रकार - वसंत सावंत, महाराष्ट्र राज्य साहित्य व संस्कृती मंडळ, मुंबई, प्रथम आवृत्ती १९८७.
२. प्रवास वर्णनांचा प्रवास, मुकुंद वझे, देशमुख आणि कंपनी प्रा. लि. पुणे, २०१६.
३. मराठी वाड्मय इतिहास, खंड ४, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
४. मराठी वाड्मय इतिहास, खंड ७, भाग १, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
५. आधुनिक मराठी वाड्मयाचा इतिहास, खंड १ आणि २, अ. ना. देशपांडे.
६. प्रदक्षिणा खंड २, वि. ह. कुलकर्णी.
७. सृजनात्मक लेखन- आनंद पाटील.
८. मराठी प्रवासवर्णनांची वाटचाल, डॉ.नीला पांढरे.
९. मराठीतील प्रवासवर्णने : प्रेरणा व स्वरूप, चंद्रकांत वर्तक.
१०. साठोत्तरी प्रवासवर्णन : वाटा आणि वळणे - डॉ. वैशाली गुंजेकर.

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र- ४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	Minor	Credits- 2 (Theory)	Weeks-15 Hours- 30
MAR-291-MN	मराठी भाषेचे स्वरूप व लेखन	Int. Marks 15	Ext. Marks 35

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून मराठी भाषेचे स्वरूप व तिचे मानवी जीवनव्यवहारातील स्थान व स्वरूप समजण्यास मदत होईल .भाषेचे बोलीरूप व लिखित रूप यांचा परिचय होईल .बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा या तिन्ही संकल्पनांचा परिचय झाल्याने व्यावसायिक पातळीवर लेखन, वाचन व संभाषण इत्यादींचा कौशल्याने वापर करता येतील.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. भाषेचे स्वरूप समजावून सांगणे.
२. बोलीभाषा म्हणजे काय हे सांगून बोलीभाषेद्वारा लेखन, वाचन, संभाषण करण्यास प्रोत्साहित करणे .
३. प्रमाणभाषा म्हणजे काय हे सांगून तिचे स्वरूप, नियम इ .समजावून सांगणे.
४. परिभाषा म्हणजे काय ते सांगून परिभाषेची संकल्पना, स्वरूप आवश्यकता , इ .समजावून सांगणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	१. भाषेचे स्वरूप व निर्मिती (भाषानिर्मितीविषयक विविध उपपत्ती) २. मराठी भाषेचे स्वरूप ३. बोलीभाषा(मराठीच्या विविध बोली)	१	१५
२	१. प्रमाणभाषा : स्वरूप, नियम इ. २. मराठीतील विरामचिन्हे ३. परिभाषा : स्वरूप व आवश्यकता	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल.

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching-Learning Method
Co-1 Remember	भाषेची निर्मिती, आवश्यकता व तिचे मानवी जीवनातील स्थान याविषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान,
Co-2 Understanding	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांचा कौशल्यपूर्ण वापर करून वाचन, लेखन व संभाषण इत्यादी करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांच्यातील साम्य- भेदा संदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण

Co-5 Evaluating	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांच्यातील साम्य- भेदा विषयक समज विकसित होईल.	सादरीकरणाचा सराव
Co-6 Creating	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांचे उपयोजन करण्याची कला अवगत होईल.	साहित्यप्रकारांचे सादरीकरण

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र- ४ अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Minor**	**Credits- 2 (Practical)**	**Weeks-15 Hours- 60**
MAR-292-MNP	**मराठी भाषेचे स्वरूप व लेखन : प्रात्यक्षिक**	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून मराठी भाषेचे स्वरूप व तिचे मानवी जीवनव्यवहारातील स्थान व स्वरूप समजण्यास मदत होईल .भाषेचे बोलीरूप व लिखित रूप यांचा परिचय होईल .बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा या तिन्ही संकल्पनांचा परिचय झाल्याने व्यावसायिक पातळीवर लेखन, वाचन व संभाषण इत्यादींचा कौशल्याने वापर करता येतील.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. भाषेचे स्वरूप समजावून सांगणे.
२. बोलीभाषा म्हणजे काय हे सांगून बोलीभाषेद्वारा लेखन, वाचन, संभाषण करण्यास प्रोत्साहित करणे .
३. प्रमाणभाषा म्हणजे काय हे सांगून तिचे स्वरूप, नियम इ .समजावून सांगणे.
४. परिभाषा म्हणजे काय ते सांगून परिभाषेची संकल्पना, स्वरूप आवश्यकता ,इ. समजावून सांगणे.
५. बोलीभाषा व विविध क्षेत्रीय परिभाषा यासंदर्भात प्रात्यक्षिक करून घेणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	**तपशील**	**श्रेयांक**	**घड्याळी तास**
१	१.१ मराठी भाषा (मराठीची लिपी) उच्चारण व लेखन : १.२ परिभाषा – संकल्पना, स्वरूप व आवश्यकता (विविध क्षेत्रीय परिभाषा)	१	३०
२	२.१ बोलीभाषा : शब्दसंग्रह (प्रकल्प) २.२ विविध क्षेत्रीय परिभाषा : शब्दसंग्रह (प्रकल्प) (विद्यार्थ्याने वरीलपैकी एक प्रकल्प पूर्ण करणे अपेक्षित आहे.)	१	३०

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल.

Cognitive Ability	**Course Outcomes**	**Teaching Learning Method**
Co-1 Remember	भाषेची निर्मिती, आवश्यकता व तिचे मानवी जीवनातील स्थान याविषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-2 Understanding	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांचा कौशल्यपूर्ण वापर करून वाचन, लेखन व संभाषण इत्यादी करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण

Co-4 Analyzing	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांच्यातील साम्य- भेदा संदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांच्यातील साम्य- भेदाविषयक समज विकसित होईल.	सादरीकरणाचा सराव
Co-6 Creating	बोलीभाषा, प्रमाणभाषा व परिभाषा यांचे उपयोजन करण्याची कला अवगत होईल.	साहित्यप्रकारांचे सादरीकरण

संदर्भ ग्रंथ

१. व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन,पुणे.
२.व्यावहारिक मराठी, काळे कल्याण व पुंडे दत्तात्रय, निराली प्रकाशन, पुणे.
३. व्यावहारिक मराठी भाग-3, तावरे स्नेहल, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
४. व्यावहारिक मराठी, गोविलकर लीला, पाटणकर जयश्री, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
५. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, प्रा. रंजना नेमाडे.
६. व्यावहारिक मराठी, नसीराबादकर ल. रा., भाषाविकास संशोधन संस्था, कोल्हापूर.
७. व्यावहारिक मराठी विशेषांक, नवभारत, ऑ. सप्टेंबर १९८२, प्राज्ञ पाठशाळा, वाई.
८. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप, मो.रा.वाळंबे, जुनी आवृत्ती, नितीन प्रकाशन, पुणे-३०.
९. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप, मो.रा.वाळंबे, संपा. अरुण फडके, पुणे-३०.
१०. मराठी लेखन मार्गदर्शिका, यास्मिन शेख ,राज्य मराठी विकास संस्था.
११. मराठी शब्दलेखनकोश, यास्मिन शेख, हर्मीस प्रकाशन, पुणे.
१२. पॉप्युलर रीतिपुस्तक, रामदास भटकळ, मृदुला जोशी, पॉप्युलर प्रकाशन.
१३. शुद्धलेखन विवेक, डॉ. द .न. गोखले, सोहम प्रकाशन, पुणे-३०.
१४. भाषांतरमीमांसा, डॉ. कल्याण काळे ,डॉ.अंजली सोमण.
१५. भाषांतर, सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई.
१६. भाषांतर शास्त्र की कला, म. वि. फाटक, रजनी ठकार, वरदा प्रकाशन.
१७. भाषांतर आणि भाषा, विलास सारंग, मौज प्रकाशन.
१८. अनुवादमीमांसा, संपादक केशव तुपे, साक्षात, औरंगाबाद.
१९. मराठी भाषेची संवाद कौशल्ये, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, पुस्तक क्र.१ ते ८.
२०. प्रसार माध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
२१. संपादन: स्वरूप व कौशल्ये (MCJ-305), य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
२२. प्रशासनिक मराठी भाषेचा विकास, गीता भागवत,राज्य मराठी विकास संस्था,प्रशासन, मुंबई.
२३. मुद्रित शोधन, वाय. ए. धायगुडे,दि.पूना प्रेस ओनर्स असोसिएशन.
२४. मराठी लेखनकोश, अरुण फडके, ढवळे प्रकाशन, मुंबई.
२५. व्यावहारिक, उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, डॉ. संदीप सांगळे.
२६. भाषा: स्वरूप, सामर्थ्य व सौंदर्य, डॉ. वा. के. लेले, राजहंस प्रकाशन, पुणे-३०
२७. अनुवाद: स्वरूप और विवेचन, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
२८. साहित्य संवाद, प्रा.वि.शं.चौघुले,प्रतिमा प्रकाशन, पुणे-३०
२९. संवाद शास्त्र, श्रीपाद जोशी,संभव प्रकाशन, नागपूर.
३०. माध्यम चित्रवाणी, आकाशानंद,ग्रंथकार प्रकाशन, मुंबई.
३१. सुगम मराठी व्याकरण लेखन, मो.रा.वाळंबे,नितीन प्रकाशन, पुणे.

३२. महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका, एप्रिल-मे-जून१९८६ अंक २३७, (साहित्यसंस्था विशेषांक)
३३. महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका, शताब्दी महोत्सव १९०६-२००६,एप्रिल-सप्टेंबर २००६, अंक ३१७,३१८.
३४. महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका, एप्रिल-मे-जून २००५
३५. माहितीमय समाजाचे समाजशास्त्र, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
३६. मराठी नियतकालिकांचा वाङ्मयीन अभ्यास, डॉ.उषा मा. देशमुख,अभ्यासखंड १ ते ३., पुणे.
३७. साहित्याची भूमी, श्री.पु.भागवत, ग्रंथाली प्रकाशन,दादर,मुंबई- २८
३८. भाषा: अंतःसूत्र आणि व्यवहार, संपा.मु.ग.पानसे.
३९. भाषांतर विद्या: स्वरूप आणि समस्या, डॉ. रमेश वरखेडे.
४०. भाषा: मातृभाषा आणि परभाषा, रा.सो. सराफ.
४१. शासन व्यवहारात मराठी, भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन
४२. महाराष्ट्र साहित्य परिषद, म.श्री.दीक्षित, राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई
४३. साहित्याची भाषा,डॉ. भालचंद्र नेमाडे.
४४. साहित्य संमेलनाचे महाभारत, डॉ. भीमराव कुलकर्णी, सुपर्ण प्रकाशन, पुणे.
४५. शतकाची विचारशैली : खंड१,२,३ डॉ.रमेश धोंगडे, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे.
४६. संवाद, संपा. अरुण शेवते,मुळा एज्युकेशन सोसायटी, सोनई.
४७. दलितांची नियतकालिके, हरिश्चंद्र निर्मळे, सुगावा प्रकाशन, पुणे.
४८. व्यासपीठ, डॉ. महादेव वाळुंज.
४९. प्रवाही मराठीचा प्रवास, डॉ. केशव देशमुख, सायास पब्लिकेशन, नांदेड, ३० मार्च २०२५.

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका **/ पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)**

विषय – मराठी General Elective / Open Elective [GE/OE]

(शैक्षणिक वर्ष **२०२५-२६** पासून)

[Level 5.0, UG- Diploma in Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

General Elective / Open Elective [GE/OE]: Marathi

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**General Elective / Open Elective [GE/OE]**	**Credits- 2 (Theory)**	**Weeks-15 Hours- 30**
OE-201-MAR	**प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन**	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप, लोकशाहीतील त्यांची भूमिका, प्रसारमाध्यमांसाठी (वृत्तपत्रे, नभोवाणी,चित्रवाणी) लेखन, मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांना अवगत होईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. प्रसारमाध्यमांची ओळख करून देणे.
२. प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप स्पष्ट करून लोकशाहीतील त्यांची भूमिका विशद करणे.
३. मराठी भाषा आणि प्रसारमाध्यमे यांच्या परस्परसंबंधाची जाणीव करून देणे .
४. मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांच्या लक्षात आणून देणे.
५. मराठी भाषेची इतर उपयोजनात्मक कौशल्ये विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१.	१.१ प्रसारमाध्यमे : स्वरूप व भूमिका १.२ प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन १.३ वृत्तपत्रे : बातमी, वैचारिक लेख, ललित लेख, पुस्तक परिचयपर लेख, जाहिरात आदी प्रकारचे लेखन	१	१५
२.	२.१ नभोवाणी : उद्घोषणा, बातम्या, रूपक, श्रुतिका, भाषण जाहिरात आदी प्रकारचे लेखन २.२ चित्रवाणी : बातम्या, मुलाखत, वृत्त निवेदन, माहितीपर कार्यक्रम, जाहिरात आदी प्रकारचे लेखन	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल.

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप व भूमिके विषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन

Co-2 Understanding	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखनाविषयी आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखनाविषयी विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	मराठी भाषा आणि प्रसारमाध्यमे यांच्या परस्परसंबंधांविषयीची समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांसाठी विविध स्वरूपाचे लेखन करण्याची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

<table>
<tr><td colspan="4">U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र- ४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]</td></tr>
<tr><td>Course Type</td><td>General Elective / Open Elective [GE/OE]</td><td>Credits- 2 (Practical)</td><td>Weeks-15 Hours- 60</td></tr>
<tr><td>OE-251-MAR</td><td>प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : प्रात्यक्षिक</td><td>Int. Marks 15</td><td>Ext. Marks 35</td></tr>
</table>

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप, लोकशाहीतील त्यांची भूमिका, प्रसारमाध्यमांसाठी (वृत्तपत्रे, नभोवाणी,चित्रवाणी) लेखन, मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांना अवगत होईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. प्रसारमाध्यमांमधील लेखनप्रकारांची ओळख करून देणे .

२. प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप स्पष्ट करून लोकशाहीतील त्यांची भूमिका विशद करणे.

३. प्रसारमाध्यमांमधील लेखनप्रकारांत प्रत्यक्ष लेखन करून घेणे.

४. मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन विद्यार्थ्यांना करायला लावणे.

५. मराठी भाषेची इतर उपयोजनात्मक कौशल्ये विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन : प्रात्यक्षिक** प्रथम सत्रात अभ्यासलेल्या प्रसारमाध्यमांमधील विविध लेखनप्रकारांचे प्रात्यक्षिक , म्हणजे प्रत्यक्षलेखन; इथे अभिप्रेत आहे. परीक्षेसाठी किमान **दोन गटांतील कोणत्याही एका** लेखनप्रकारावर विद्यार्थ्यांनी लेख लिहिणे अपेक्षित आहे.	2	30

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल.

Cognitive Ability	**Course Outcomes**	**Teaching Learning Method**
Co-1 Remember	प्रसारमाध्यमांचे स्वरूप व भूमिकेविषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-2 Understanding	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखनाविषयी आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन

Co-3 Applying	मराठी भाषेचे प्रसारमाध्यमसापेक्ष उपयोजन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांच्या लेखनाविषयी विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	मराठी भाषा आणि प्रसारमाध्यमे यांच्या परस्परसंबंधांविषयी समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	वृत्तपत्रे, नभोवाणी, चित्रवाणी या प्रसारमाध्यमांसाठी विविध स्वरूपाचे लेखन करण्याची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

संदर्भ ग्रंथ :

१. संवाद आणि मीडिया संशोधन पद्धती, डॉ. विनोद निताळे, अथर्व पब्लिकेशन, जळगाव, प्रथम आवृत्ती २०२५.
२. डिजिटल पत्रकारिता, विश्वनाथ गरूड, गमभन प्रकाशन, पुणे.
३. मुद्रित शोधन व सर्जनशील लेखन, पुरूषोत्तम महाजन, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१९.
४. सोशल मीडिया, योगेश बोराटे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव.
५. उपयोजित मराठी, सत्यजित साळवे, दीपक पवार, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१४.
६. मुद्रित आणि श्राव्य माध्यमे लेखन व संवाद, केशव तुपे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१९.
७. शासन व्यवहारात मराठी, भाषा संचालनालय, संचालक महाराष्ट्र राज्य , मुंबई, १९९७.
८. प्रसार माध्यमांसाठी लेखन कौशल्य, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ कुलसचिव, य.च.म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, २००८.
९. माध्यमे आणि सामाजिक बदल, डॉ. विनोद निताळे, डॉ. सुधीर भटकर, डॉ. गोपी सोरडे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१७.
१०. प्रसार माध्यमे आणि समाज, डॉ. सुधीर भटकर, डॉ. विनोद निताळे, डॉ. गोपी सोरडे, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१५.
११. जनसंज्ञापन : माध्यमे आणि संस्कृती, डॉ. विनोद निताळे, डॉ. सुधीर भटकर, अथर्व प्रकाशन, जळगाव, २०१७.
१२. व्यावहारिक उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली : संपादक - डॉ. संदीप सांगळे, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे.
१३. डिजीटल बातम्या आणि एस.ई.ओ. विश्वनाथ गरूड, गमभन प्रकाशन, पुणे.
१४. डिजीटल जर्नालिझम, डॉ. शिवाजी जाधव, ब्लूरोज पब्लिशर, न्यु दिल्ली.
१५. शब्दघोष, संपादक संजय ऐलवाड, सार्थसंकेत प्रकाशन, पुणे, २०१७.
१६. प्रसार माध्यमे व संवाद कौशल्य, प्राचार्य चंद्रशेखर कळसे, अरुणा प्रकाशनलातू , १४जानेवारी २०२५.
१७. प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्य, डॉ. हनुमंत भवारी, विकास पब्लिशिंग हाऊस नोएडा, प्र. आवृत्ती जानेवारी २०२२.

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका / पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)

विषय – मराठी (SEC)

(शैक्षणिक वर्ष २०२५-२६ पासून)

[Level 5.0, UG- Diploma in Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

SEC: Marathi

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र- ४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	SEC	Credits- 2 (Practical)	Weeks-15 Hours- 60
SEC-251-MAR	भाषेची प्रगत कौशल्ये	Int. Marks 15	Ext. Marks 35

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

विद्यार्थ्यांना भाषेची श्रवण, भाषण, संभाषण, वाचन आणि लेखन आदी प्राथमिक कौशल्ये विद्यालयीन पातळीवर अवगत झालेली असतात. आधुनिक काळात भाषेची काही प्रगत कौशल्ये उदयाला आली आहेत. आधुनिक काळात उदयाला आलेल्या नवव्यवस्थांमध्ये स्वतःचे समावेशन करून घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांना भाषेची भाषांतर, सारलेखन, सारांश लेखन, विस्तारलेखन अशी भाषेची प्रगत कौशल्ये विद्यार्थ्यांना अवगत असायला हवीत.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. आधुनिक काळात उदयाला आलेल्या नवव्यवस्थांचा विद्यार्थ्यांना परिचय व्हावा.
२. नवव्यवस्थांच्या भाषिक गरजांची विद्यार्थ्यांना ओळख व्हावी.
३. विद्यार्थ्यांना भाषेची भाषांतर, सारलेखन, सारांश लेखन, विस्तारलेखन भाषेची प्रगत कौशल्ये अवगत व्हावीत.
४. विद्यार्थ्यांना आत्मसात केलेल्या भाषेच्या प्रगत कौशल्यांचे उपयोजन करता यायला हवे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**भाषेची प्रगत कौशल्ये : प्रात्यक्षिक** १.१ भाषांतर : स्वरूप व प्रकार १.२ सारलेखन : उतारा व त्यावरील प्रश्नोत्तरे १.३ सारांश लेखन : स्वरूप व कौशल्ये १.४ विस्तारलेखन : स्वरूप व कौशल्ये	१	३०
२	**भाषेची प्रगत कौशल्ये : प्रात्यक्षिक लेखन** २.१ उताऱ्याचे भाषांतर (हिंदी / इंग्लिश) २.२ सारलेखन : उतारा व त्यावरील प्रश्नोत्तरे २.३ सारांश लेखन : उताऱ्याचे एक तृतीयांश सारांश लेखन २.४ विस्तारलेखन : मुद्यांवर आधारित विस्तारित लेखन	१	३०

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल.

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	भाषा आणि भाषिक कौशल्यांचे स्वरूप व सहसंबंध यांची माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन

Co-2 Understanding	भाषेच्या प्रगत कौशल्याचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	श्रवण, वाचन, चिंतन, संभाषण, भाषण, लेखन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	सारांश लेखन, भाषांतर, कल्पना विस्तार, निवेदनात्मक व संवादात्मक लेखन, मुलाखत आदी प्रकारांत लेखन करण्यासंदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	सारांश लेखन, भाषांतर, कल्पना विस्तार, निवेदनात्मक व संवादात्मक लेखन, मुलाखत आदी लेखनप्रकार विषयक समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	भाषिक कौशल्ये व संवादकौशल्ये यांचे उपयोजन करण्याचे कौशल्य अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

संदर्भ ग्रंथ

१. व्यावहारिक मराठी, डॉ.कल्याण काळे, डॉ.दत्तात्रय पुंडे.
२. व्यावहारिक मराठी, संपादक डॉ .स्नेहल तावरे.
३. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ.जयश्री पाटणकर.
४. व्यावहारिक मराठी, डॉ. सयाजीराजे मोकाशी, प्रा. रंजना नेमाडे.
५. व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर.
६. व्यावहारिक मराठी विशेषांक, नवभारत, ऑ.-सप्टेंबर १९८२, प्राज्ञ पाठशाळा, वाई.
७. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप, मो.रा.वाळंबे, जुनी आवृत्ती, नितीन प्रकाशन, पुणे-३०.
८. मराठी शुद्धलेखन प्रदीप, मो.रा.वाळंबे, संपा. अरुण फडके,पुणे-३०.
९. पॉप्युलर रीतिपुस्तक, रामदास भटकळ, मृदुला जोशी, पॉप्युलर प्रकाशन.
१०. शुद्धलेखन विवेक, डॉ. द.न.गोखले,सोहम प्रकाशन, पुणे-३०.
११. भाषांतरमीमांसा, डॉ. कल्याण काळे ,डॉ.अंजली सोमण.
१२. भाषांतर, सदा कऱ्हाडे, लोकवाङ्मयगृह, मुंबई.
१३. भाषांतर शास्त्र की कला, म. वि. फाटक, रजनी ठकार, वरदा प्रकाशन.
१४. भाषांतर आणि भाषा, विलास सारंग, मौज प्रकाशन.
१५. अनुवादमीमांसा, संपादक केशव तुपे, साक्षात, औरंगाबाद.
१६. मराठी भाषेची संवाद कौशल्ये, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक;पुस्तक क्र.१ते ८
१७. संपादन: स्वरूप व कौशल्ये (MCJ-305),य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१८. प्रशासनिक मराठी भाषेचा विकास, गीता भागवत,राज्य मराठी विकास संस्था,प्रशासन, मुंबई.
१९. मुद्रित शोधन,वाय.ए.धायगुडे,दि.पूना प्रेस ओनर्स असोसिएशन.
२०. मराठी लेखनकोश, अरुण फडके, ढवळे प्रकाशन, मुंबई.
२१. भाषांतर मीमांसा, संपा.डॉ.कल्याण काळे,डॉ. अंजली सोमण.
२२. भाषा: स्वरूप, सामर्थ्य व सौंदर्य, डॉ. वा. के. लेले,राजहंस प्रकाशन, पुणे-३०
२३. अनुवाद: स्वरूप और विवेचन, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
२४. साहित्य संवाद, प्रा.वि.शं.चौघुले,प्रतिमा प्रकाशन, पुणे-३०
२५. संवादशास्त्र, श्रीपाद जोशी, संभव प्रकाशन, नागपूर.
२६. माध्यम चित्रवाणी, आकाशानंद, ग्रंथकार प्रकाशन, मुंबई.
२७. सुगम मराठी व्याकरण लेखन, मो.रा.वाळंबे, नितीन प्रकाशन, पुणे.

२८. भाषा : अंतःसूत्र आणि व्यवहार, संपा.मु.ग.पानसे.
२९. भाषांतर विद्या: स्वरूप आणि समस्या, डॉ. रमेश वरखेडे.
३०. भाषा: मातृभाषा आणि परभाषा,रा.सो. सराफ.
३१. शासन व्यवहारात मराठी, भाषा संचालनालय, महाराष्ट्र शासन.
३२. व्यासपीठ,डॉ. महादेव वाळुंज.

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका / **पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)**

विषय – मराठी (IKS)

(शैक्षणिक वर्ष **२०२५-२६** पासून)

[Level 5.0, UG- Diploma in Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

IKS :Marathi

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Indian Knowledge System [IKS]**	**Credits- 2 (Theory)**	**Weeks-15 Hours- 30**
MAR-200-IKS	**लोककथांमधील भारतीय ज्ञानपरंपरा** **अभ्यासपुस्तक : 'निवडक गोष्टींच्या गुहेत'** (संपादक- डॉ. मंगला वरखेडे)	**Int. Marks 15**	**Ext. Marks 35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून लोककथांची संकल्पना आणि त्यांचे स्वरूप जाणून घेता येईल. तसेच या लोककथांमधील भारतीय ज्ञानपरंपरा समजून घेत असताना भारतीय ज्ञानपरंपरेचा शोध घेण्यास विद्यार्थी प्रवृत्त होतील. लोककथांतील शहाणपण, चातुर्य, अद्भुतता आणि बोधप्रदता यांचा जीवनात वापर करण्याचे मूल्यात्मक संस्कार या अभ्यासपत्रिकेद्वारा होतील.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे:

१. लोककथांच्या आविष्काराचे स्वरूप, व्याप्ती आणि विशेष समजावून देणे.
२. लोककथांच्या आविष्कार रूपातील सांस्कृतिकता आणि त्यांचे महत्त्व जाणून घेणे.
३. लोककथांतील ज्ञानपरंपरांचा स्रोत जाणून घेणे.
४. लोककथांतील आशय व उपदेश समजावून घेणे.

अभ्यासक्रम:

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**लोककथांमधील भारतीय ज्ञानपरंपरा** १.१ लोककथा : स्वरूप व व्याप्ती १.२ लोककथांचा भारतीय ज्ञानपरंपरेशी असलेला अनुबंध	१	१५
२	**अभ्यासपुस्तक : 'निवडक गोष्टींच्या गुहेत'** (संपादक- डॉ. मंगला वरखेडे)	१	१५

अभ्यासपत्रिकेचीअध्ययननिष्पत्ती (COs):

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	'लोककथा' या मौखिक कथनपरंपरेचा परिचय होईल.	व्याख्यान
Co-2 Understanding	भारतीय ज्ञानपरंपरेची संकल्पना आणि स्वरूप यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-3 Applying	लोककथांचे संकलन करण्याची प्रेरणा मिळेल.	स्वयं-अध्ययन
Co-4 Analyzing	लोककथेच्या माध्यमातून भारतीय ज्ञानपरंपरेचे विश्लेषण करता येईल.	व्याख्यान, सराव, स्वयं-अध्ययन
Co-5 Evaluating	लोककथांच्या माध्यमातून जीवनविषयक समज विकसित होईल.	व्याख्यान, सराव,

		स्वयं-अध्ययन
Co-6 Creating	लोककथांतून आलेल्या भारतीय ज्ञानपरंपरेचे उपयोजन वास्तव जीवनात करता येईल.	पूरक कृतींचे उपयोजन

काही पूरक कृती:

१) परिसरातील मौखिक लोककथा शोधणे आणि संकलन करणे.

२) लोककथांची रचना समजून घेऊन त्यातून नव्या गोष्टी रचण्याचा प्रयत्न करणे.

संदर्भ ग्रंथ:

१. बालभागवत, पुणे : आनंद, आपटे वा. गो. १९०९

२. हितोपदेश (भाषांतर), आंबेकर बापूजी त्र्यंबक, चित्रशाळा प्रकाशन, पुणे, १९४४

३. पंचतंत्र, आंबेकर बापूजी त्र्यंबक, चित्रशाळा, पुणे, प्र. ४ थी आ. १९४९

४. राजा कुबेर, उजंबळेकर कृष्ण मुकुंद, कालिंदी प्रकाशन, नागपूर, १९५९

५. माझी इसापनीती, कानिटकर बा.मो, सिटी बुक स्टॉल, पुणे, १९४९

६. लौकिक दंतकथा, बडोदे : श्रीसयाजी ग्रंथमाला, कालेलकर गोविंद मंगेश, पुनर्मुद्रण, शब्दालय, श्रीरामपूर, १९३४

७. जातककथासंग्रह, भाग १ ते ३, कोसंबी धर्मानंद , महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ, मुंबई,१९७८

८. मराठी लोककथा : स्वरूपमीमांसा, कोळेकर वैदेही, सविता प्रकाशन, औरंगाबाद.

९. तेनालीराम यांच्या चातुर्यकथा, घोलप मधुकर सदाशिव, सुनंदा साहित्य, पुणे, १९६८

१०. वेताळपंचविशी, छत्रे सदाशिव काशिनाथ, द. वि. पाठक, मुंबई, १२ वी आ. १९४३

११. सिंहासनबत्तीशी, जोशी अनंत काशिनाथ, रम्यकथा, पुणे १९६८

१२. जातकांतील निवडक गोष्टी, जोशी चिंतामण विनायक, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर २००८

१३. कथासरित्सागर, जोशी प्रभाकर शंकर, व्होरा आणि कं., मुंबई, १९६३

१४. वेताळपंचविशी, ढेरे रा. चिं.भावे ह.अ. वरदा बुक्स, पुणे, १९७६

१५. लोककथा, दाते शंकर गणेश, मुंबई मराठी ग्रंथसंग्रहालय, मुंबई १९५५

१६. उपनिषदातील दहा गोष्टी,देव शंकरराव, सुलभ राष्ट्रीय ग्रंथमाला ट्रस्ट, पुणे १९८८

१७. बिरबल आणि बादशहाच्या गोष्टी, भाग १ ते ४, पाठक बा. ल., मुंबई, १९६३

१८. पुराणातील मौजेच्या गोष्टी, पाबळकर कृ. ना., मुंबई: पाठक,१९११

१९. हॅन्स अण्डरसनच्या गोष्टी, पायगावकर सुमती,व्हीनस प्रकाशन, पुणे, १९६३

२०. सांगीवांगी, बाबर सोजिनी (संपा.), मुंबई: महाराष्ट्र शासन, शिक्षण विभाग.

२१. मराठी लोककथा, बाबर सरोजिनी, पुणे विद्यापीठ, पुणे, १९५७.

२२. बालजातक,भागवत दुर्गा, पुणे : वरदा, १९९०

२३. मराठी लोककथा, वाकोडे मधुकर (संपा.), दिल्ली : साहित्य अकादमी, १९९२

अभ्यासक्रम

मानव विज्ञान शाखेतील पदविका / **पदवी, वर्ष-२ (सत्र-३ व ४)**

विषय – मराठी (AEC)

(शैक्षणिक वर्ष **२०२५-२६** पासून)

[Level 5.0, UG- Diploma in Humanities / UG Degree, Year-II]

(w.e.f. academic year 2025-26)

Ability Enhancement Course: Marathi

AEC: Marathi

S.Y.B.A.

SYBSc (Regular) /SYBSc (Computer Science)/ SYBSc (Computer Applications)

SYBCom, SYBCom-BM / SYBCom- CA / SYBCom-IB / SYBBA (CA)

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-३) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	Ability Enhancement Course AEC - मराठी (Marathi)	Credits- 2 (Theory)	Weeks- 15 Hours- 30
AEC-201-MAR	भाषा आणि जीवनव्यवहार	Int. Marks 15	Ext. Marks 35

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून भाषेचे स्वरूप, भाषानिर्मितीविषयक विविध सिद्धांत, भाषेची कार्ये आणि वैशिष्ट्ये, भाषाभ्यासाची अंगे व भाषाभ्यासाची आवश्यकता, भाषा आणि जीवनव्यवहार यांच्यातील परस्परसंबंध, व्यावहारिक भाषा, शास्त्रीय साहित्याची भाषा, ललित साहित्याची भाषा स्वरूप, कार्यालयीन भाषा, परिभाषा यांचे स्वरूप व आवश्यकता समजून घेण्यास मदत होईल.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१. भाषेचे स्वरूप व कार्य यांचा परिचय करून घेणे.
२. जीवनव्यवहारानुसार भाषेचा वापर व त्यानुसार निर्माण होणाऱ्या प्रकारांचे आकलन करून घेणे .
३. मराठी भाषेचा परिभाषासापेक्ष आणि शैलीसापेक्ष विकास जाणून घेणे.
४. मराठी भाषेच्या उपयोजनात्मक कौशल्यांचा विकास साधणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**भाषेचे स्वरूप व कार्ये** १.१ भाषा स्वरूपचर्चा १.२ भाषेची निर्मिती : विविध सिद्धांत १.३ भाषारूपे : मौखिक आणि लिखित (भाषा आणि लिपी) १.४ भाषेची कार्ये आणि वैशिष्ट्ये १.५ भाषाभ्यासाची अंगे व भाषाभ्यासाची आवश्यकता	१	१५
२	**भाषा आणि जीवनव्यवहार : परस्परसंबंध** २.१ व्यावहारिक भाषेचे स्वरूप २.२ शास्त्रीय साहित्याच्या भाषेचे स्वरूप २.३ ललित साहित्याच्या भाषेचे स्वरूप २.४ कार्यालयीन भाषेचे स्वरूप २.५ परिभाषा : स्वरूप व आवश्यकता	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	भाषेचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि कार्य याविषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान
Co-2 Understanding	भाषा आणि जीवनव्यवहार याचे आकलन होईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-3 Applying	जीवनव्यवहारानुसार भाषेचा वापर करण्याची प्रेरणा मिळेल.	वाचन, लेखन
Co-4 Analyzing	भाषा आणि जीवनव्यवहाराच्या संदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	भाषेच्या विविध स्तरावरील उपयोजनाचे विषयक समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	मराठी भाषेच्या उपयोजनात्मक कौशल्यांच्या अभ्यासातून अनुभवमांडणीची कला अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

U.G. मराठी – द्वितीय वर्ष (सत्र-४) अभ्यासक्रम [Level 5.0]			
Course Type	**Ability Enhancement Course** **AEC - मराठी (Marathi)**	**Credits-** 2 **(Theory)**	**Weeks-15** **Hours-30**
AEC-251-**MAR**	**भाषा आणि संवादकौशल्ये**	**Int. Marks** **15**	**Ext. Marks** **35**

अभ्यासपत्रिकेविषयी :

सदर अभ्यासपत्रिकेतून भाषा आणि भाषिक कौशल्ये यांचे स्वरूप व सहसंबंध, प्रमाणभाषाविषयक लेखन नियम, भाषा आणि संवादकौशल्ये यांचे स्वरूप व सहसंबंध, प्राथमिक संवादकौशल्ये तसेच प्रगत संवादकौशल्ये समजून घेता येतील.

अभ्यासपत्रिकेची उद्दिष्टे :

१ भाषेच्या स्वरूपाचा व भाषिककौशल्यांचा परिचय करून .घेणे.
२ .जीवनव्यवहारानुसार भाषिककौशल्यांच्या वापराचे स्वरूप जाणून घेणे .
३ .जीवनव्यवहारानुसार संवादकौशल्यांचा परिचय करून घेणे.
४ भाषिककौशल्ये व संवादकौशल्ये यांच्यातील परस्पर .साहचर्याचे आकलन करून घेणे .
५ .भाषिक कौशल्ये व संवादकौशल्ये यांचे उपयोजनात्मक कौशल्यांचा विकास साधणे.

अभ्यासक्रम :

घटक	तपशील	श्रेयांक	घड्याळी तास
१	**भाषा आणि भाषिक कौशल्ये : स्वरूप व सहसंबंध** १.१ भाषा : उच्चारण आणि लेखन १.२ भाषा : श्रवण आणि संभाषण १.३ भाषा : लिपी आणि लेखन (प्रमाणभाषाविषयक लेखन नियम) १.४ लेखनविषयक नवीन शासकीय सूचना	१	१५
२	**भाषा आणि संवादकौशल्ये : स्वरूप व सहसंबंध** २.१ प्राथमिक संवादकौशल्ये : श्रवण, वाचन, संभाषण, भाषण, चिंतन, लेखन २.२ प्रगत संवादकौशल्ये : सारांश लेखन, भाषांतर, कल्पना विस्तार, निवेदनात्मक व संवादात्मक लेखन, मुलाखत लेखन	१	१५

अभ्यासपत्रिकेची अध्ययन निष्पत्ती (COs) :

या अभ्यासपत्रिकेच्या अध्ययनातून विद्यार्थ्यांमध्ये पुढील क्षमतांचा विकास होईल,

Cognitive Ability	Course Outcomes	Teaching Learning Method
Co-1 Remember	भाषा आणि भाषिक कौशल्ये यांचे स्वरूप व सहसंबंधा विषयी माहिती सांगता येईल.	व्याख्यान, स्वयं-अध्ययन
Co-2 Understanding	भाषा आणि संवादकौशल्ये यांचे स्वरूप व सहसंबंध यांचे आकलन होईल.	व्याख्यान, साहित्यप्रकारांचे वाचन
Co-3 Applying	प्राथमिक संवादकौशल्यांचा वापर करण्याची प्रेरणा मिळेल.	सादरीकरण
Co-4 Analyzing	प्रगत संवादकौशल्यांच्या संदर्भात विश्लेषणक्षमता विकसित होईल.	आशय विश्लेषण
Co-5 Evaluating	भाषा आणि संवादकौशल्ये विषयक समज विकसित होईल.	रसग्रहण
Co-6 Creating	भाषिक कौशल्ये व संवादकौशल्ये यांचे उपयोजन करण्याचे कौशल्य अवगत होईल.	स्व-अनुभवांचे सादरीकरण

संदर्भ ग्रंथ :

१.शासनव्यवहारात मराठी (समस्या: स्वरूप: प्रक्रिया) भाषा संचालनालय, शासकीय फोटो झिंको मुद्रणालय, पुणे १९९७.
२. वैखरी, डॉ. अशोक केळकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, १ जानेवारी २०००.
३. गीतयात्री, माधव मोहोळकर, मौज प्रकाशन, मुंबई, १ जानेवारी २००४.
४. सृजनात्मक लेखन, आनंद पाटील, पद्मगंधा प्रकाशन, पुणे, २००५ .
५. व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, १ जानेवारी २००८.
६. व्यासपीठ, महादेव वाळूंज, अक्षरमानव प्रकाशन, पुणे, मे २०११.
७. जाहिरात शास्त्र, डॉ.वंदना खेडीकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे, १ जानेवारी २०१३.
८. सायबर- संस्कृती, डॉ. रमेश वरखेडे, साकेत प्रकाशन प्रा. लि. औरंगाबाद, १ जानेवारी २०१५.
९. व्यावहारिक मराठी, पाठ्यपुस्तक, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
१०. बातमीची कार्यक्षेत्रे, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
११. मराठीचिये मंदिरी, श्री.ना. चाफेकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे,
१२. मराठी लेखन मार्गदर्शिका, यास्मिन शेख, राज्य मराठी विकास संस्था, मुंबई.
१३. उपयोजित अभ्यासक्रम, मराठी भाषेची संवादकौशल्ये, यशवंतराव महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
१४. व्यावहारिक मराठी- डॉ. कल्याण काळे व डॉ. द.दि.पुंडे, निराली प्रकाशन, पुणे.
१५. मराठी साहित्य : काही लेखनबंध, डॉ. सुधाकर शेलार, स्वरूप प्रकाशन,औरंगाबाद.
१६. व्यावहारिक मराठी, डॉ. लीला गोविलकर, डॉ. जयश्री पाटणकर, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
१७. व्यावहारिक उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली : संपादक - डॉ. संदीप सांगळे, डायमंड पब्लिकेशन्स, पुणे.
१८. भयंकर सुंदर मराठी भाषा, डॉ. द. दि. पुंडे, मॅजेस्टिक प्रकाशन, पुणे.
१९. पत्रकारितेचा स्वभाव, ल. न. गोखले, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन, पुणे.
२०. पत्रकारिता : स्वरूप आणि चिकित्सा, महावीर जोंधळे, सुविधा प्रकाशन, पुणे.
२१. भाषांतर मीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
२२. नवभारत, व्यावहारिक मराठी विशेषांक, ऑगस्ट-सप्टें, १९८२, प्राज्ञ पाठशाला, वाई.

२३. व्यावहारिक मराठी- ल.रा.नसिराबादकर, फडके प्रकाशन, कोल्हापूर.
२४. भाषाचिंतन, डॉ. केशव देशमुख, सकाळ प्रकाशन, पुणे
२५. भाषिक सर्जन आणि उपयोजन, गवस राजन, शिंदे अरुण, पाटील गोमटेश्वर, दर्या प्रकाशन, पुणे
२६. मराठी भाषा : आज आणि उद्या, अनिल गवळी, दर्या प्रकाशन, पुणे.
२७. फीचर रायटिंग, प्रसन्नकुमार अकलूजकर, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे.
२८. जाहिरातीचे युग, केशव केळकर.
२९. दूरदर्शनसाठी लेखन, केशव केळकर.